

РЕЗИМЕ: ПОЛИТИЧКО УЧЕСТВО НА ЖЕНИТЕ ОД ЕТНИЧКИТЕ ЗАЕДНИЦИ ПАРЛАМЕНТАРНИ ИЗБОРИ 2024

спроведено од:

International Foundation
for Electoral Systems

Застапеноста на жените во едно мултиетничко и мултикултурно општество не се однесува само на родовата еднаквост, туку и на отсликувањето на целиот спектар на културните и етничките различности на нацијата. Во земја со голем број на етнички заедници, односно, македонска, албанска, ромска, турска, влашка, бошњачка и српска, инклузијата на жените од сите овие групи е од клучно значење за да се обезбеди поправичен и репрезентативен политички пејзаж.

Социјалната инклузија на жените од помалите етнички заедници варира и се должи на историскиот, социоекономскиот и политичкиот развој на земјата. Жените од овие заедници кои се стремат да се кандидираат за функција се соочуваат со двојни предизвици: прво, да се справат со патријархалните структури во рамките на сопствените партии, а потоа и да се натпреваруваат со кандидати, и мажи и жени, од поголеми коалициски партии кои имаат повеќе ресурси на располагање.

Целта на оваа анализа е да се истражат пречките со кои се соочуваат жените од етничките заедници кога се вклучуваат во политиката и да се дадат препораки за идните и претстојните локални избори во 2025 година.

За да се опфати етничката разновидност и различната големина на политичките партии се користи следнава терминологија:

- Помали етнички заедници се однесува на сите етнички заедници во Северна Македонија, освен на македонската и албанската заедница.
- Помали политички партии се однесува на сите активни политички партии кои имаат не повеќе од двајца пратеници во Собранието. Овие партии може да бидат претежно македонски или албански, или може да бидат организирани околу специфични прашања за одредени етнички заедници, како што се Ромите, Турците, Власите, Бошњаците и Србите.

ЖЕНИТЕ ОД ЕТНИЧКИТЕ ЗАЕДНИЦИ И ПОЛИТИЧКАТА ЗАСТАПЕНОСТ-ПРОФИЛ И ТРАЕКТОРИИ

Жена од помала етничка заедница која е подготвена да се вклучи во политиката може да одбере една од следните опции:

- **Да се приклучи на мнозинска политичка партија**
- **Да се приклучи на политичка партија на одредена етничка заедница**
- **Да формира нова политичка партија или**
- **Да се кандидира како независен кандидат**

За секоја од опциите постојат одредени специфики, предизвици и предности, но ниту една од опциите не обезбедува „решение што одговара на сите“, бидејќи политичката застапеност на жените од етничките заедници се карактеризира со политика заснована на нивната заедница, фрагментираност во однос на бројноста, и значителен јаз помеѓу жените од поголемите етнички групи и помалите заедници во однос на нивното продирање на политичкиот терен.

ЖЕНИТЕ ОД НЕМНОЗИНСКИТЕ ЗАЕДНИЦИ И ПАРЛАМЕНТАРНАТА ЗАСТАПЕНОСТ

Жените од етничките заедници се застапени со над 20% од вкупното население, но нивното присуство на кандидатските листи за пратенички е многу помало споредено со нивната реална застапеност во општеството. Постојат неколку фактори коишто придонесуваат за таквата состојба.

Неповолните ефекти на изборниот систем

Во системот на пропорционална застапеност со затворени листи, кандидатите повисоко на листата имаат поголеми шанси да бидат избрани. Иако политичките партии и коалициите формално ги почитуваат условите за родова квота, тие често постапуваат на начин што ги обесправува жените, обично ставајќи ги жените кандидати на пониски, понеповолни места.

Поставувањето на жените на понеповолни места на кандидатските листи значи дека родовата квота од 40% не гарантира дека 40% од пратениците во Собранието ќе бидат жени. За жените од помала етничка заедница и кои се активни во помала политичка партија, парламентарните избори во 2024 година резултираа со тоа што ниту една од нив не беше избрана за пратеничка.

Неповолниот ефект на Законот за финансирање на политичките партии

Законот за финансирање на политичките партии како метод за распределба на државното финансирање има тенденција да ги обесправува помалите политички партии. Во контекст на Северна Македонија, колку помалку средства добива една партија, толку е помала веројатноста овие средства да се искористат за зајакнување на жените и промовирање на еднакви можности во и надвор од партијата.

Неповолните ефекти на Законот за финансирање на политичките партии, во комбинација со значителната фрагментираност во политичката застапеност на помалите заедници и изборниот систем кој ги фаворизира поголемите партии, ги туркаат помалите партии во предизборни коалиции. Во овој контекст, борбата со која жените генерално се соочуваат во пристапот до лидерски позиции во рамките на нивните политички партии ги става во неповолна положба, особено жените од помалите заедници. Мажите лидери на партии обично ги држат највисоките поволни позиции на коалициските листи, и тоа ефективно ги става жените во споредна улога.

Избор на кандидати и политичка кампања

За парламентарните избори во 2024 година, само 42 проценти од кандидатите беа жени и од нив, 8,2 проценти беа жени кандидати од етничките заедници. Политичките партии главно имаат нумерички пристап кон родовото учество, бидејќи ниту една од нив нема вклучено повеќе жени на кандидатските листи од минималниот законски услов.

Понатаму, во однос на изборот на кандидати и политичката кампања, добиени се следните наоди:

- Само 58% од испитаниците се изјасниле дека нивните партии користат внатрешни квоти за родова застапеност. Околу 60% го опишаа процесот на составување на кандидатските листи како фер, транспарентен, родово избалансиран и базиран на заслуги,
- 1,3% од испитаниците го окарактеризираа процесот за составување на кандидатските листи како нејасен, поттикнат од фаворизирање, и главно со доминација на мажите.
- Жените споделија дека не доживеале случаи на насилство и дискриминација, како во нивната партија, така и во рамките на нивната коалиција.
- Во неколку случаи жените кандидатки биле оставени настрана за време на политичката кампања.
- Во помалите населени места, активностите и состаноците најчесто ги воделе мажи
- 54,8% се изјасниле за активно учество на стратешки состаноци каде се бара нивно мислење
- 38,8% биле поканети да присуствуваат само на некои состаноци
- 33% од жените никогаш не се сретнале со членови и поддржувачи на друга партија од коалицијата
- Само 19% од жените имале комуникација со претставници на медиумите за време на политичката кампања.

ЗАКЛУЧОЦИ

Жените политичарки од помалите заедници се соочуваат со значителни предизвици, вклучувајќи ги и рестриктивните родови квоти, ефектот од коалицирањето, родовата пристрасност за лидерски позиции, и неповолната распределба на пратенички места и ресурси.

Овие фактори резултираат со нивна недоволна застапеност, и на кандидатските листи и на пратеничките места. И покрај загарантираните права на учество, помалите заедници се соочуваат со нееднакви можности за политички ангажман, а жените од овие заедници немаат ист пристап како другите жени политичарки.

Политичкото учество на помалите етнички заедници е попречено од одредени аспекти на изборниот систем, кои ги фаворизираат политичките партии што ги претставуваат поголемите заедници. Тука спаѓаат нееднаквата распределба на јавното финансирање и формулата за распределба на пратеничките места, со што и двата аспекти доведуваат до несразмерна предност на поголемите групи.

Додека сите жени политичарки се соочуваат со одреден степен на директна и структурна дискриминација вкоренета во изборниот систем и во структурата на нивните политички партии, тие жени не претставуваат хомогена група. Динамиката на моќта во општеството ја става партиската припадност на прво место, етничката припадност на второ место и родот на трето место.

Жените од помалите етнички заедници не само што се соочуваат со истите предизвици како и другите жени политичарки, туку се соочуваат и со дополнителни неповолности врз основа на нивната етничка припадност. Тие предизвици влијаат на нивното прифаќање во рамките на нивната заедница и пошироко во општеството. Како резултат на тоа, овие фактори значително ги намалуваат нивните шанси да бидат избрани, што придонесуваат за одржување на недоволната застапеност на жените од помалите заедници на лидерски и избрани позиции.

ПРЕПОРАКИ

Афирмативна акција и изборни реформи: донесување информиран избор

Еден пристап да се обезбеди ефективно учество на жените и поединците од националните малцинства е преку афирмативна акција во изборните правила. Покрај уставно загарантираната застапеност на малцинствата во Собранието и/или посебните собраниски комисији, „Кодексот на добри практики за изборните прашања“ на Венецијанската комисија ги наведува клучните принципи за развивање на правила за афирмативна акција кои се усогласени со европските изборни традиции. Тие принципи се:

- На политичките партии кои ги претставуваат националните малцинства треба да им се гарантираат резервирани места,
- Изборните прагови не треба да ја попречуваат застапеноста на националните малцинства, и
- Исцртувањето на изборните единици (во однос на бројот, големината, обликот и размерот) може да се прилагоди за да се унапреди учество на малцинствата во процесите на донесување одлуки.

Учеството на националните малцинства во политиката не треба да се ограничува само на партии формирани на етничка основа. Во однос на поголемите политички партии, одредбите со кои тие се задолжени да обезбедат застапеност на малцинствата во внатрешпартиските комисии и на кандидатските листи се смета дека претставува добра изборна практика.

Одредбите за резервирани места кои одделно се распределуваат за националните малцинства се доста чести во регионот (на пример, во Албанија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Косово, Црна Гора, Словенија, Романија).

Нов начин за распределба на пратеничките места, со кој „преостанатите места“ се распределуваат на еднаква основа на сите партии кои ќе го поминат прагот за влез во парламентот, а не на формулата за највисок просек, може да резултира со можна распределба на поголем број места на малите партии и со тоа да се зголемат шансите за жените од овие партии, кои се поставени на најниските можни места на кандидатските листи, за да бидат избрани во парламентот.

Комитетот на министри на Советот на Европа препорачува земјите-членки да „размислат за воведување на „зипер системи“, односно, наизменични места за двата пола. Резултатот би бил поставување на жените на поповолни места на кандидатските листи.

Воведувањето на јавно финансирање од родов аспект во изборното законодавство за да се унапреди учеството на жените може да се смета како мерка која ќе им го олесни пристапот на жените, особено од недоволно застапените групи, до поволни места на кандидатските листи за да бидат избрани.

Зголемување на прифатот на жените политичарки од помалите политички партии

За да се подобри прифатот на жените политичарки од помалите заедници, од суштинско значење е да се зголеми нивното јавно профилирање, покрај зајакнувањето на социјалните врски и нивното економско зајакнување. Политичката промена сама по себе е недоволна без соодветна промена во општествените ставови кон жените.

Сузбивање на дезинформациите и говорот на омраза на основ на род.

Говорот на омраза и дезинформациите на основ на род се закана за општественото ткиво и не треба да се дозволи тие да го обликуваат социо-политичкиот пејзаж. Постојат многу мерки, вклучително и зајакнување на капацитетите на органите за спроведување на законите и кривичната правда и вистинска посветеност од политичките партии да се воздржат од користење негативна кампања.

Традиционалните медиуми треба да работат на улогата што ја имаат во однос на овековечување и засилување на родовите стереотипи, и тоа преку воведување на уредувачка политика со вклучена родова перспектива, родово избалансирани уреднички одбори, идентификација и препознавање на родово-дискриминирачки говор, и подигнување на свеста на новинарите за родово избалансирано известување.

Родова еднаквост наспроти еднакви можности

Собраниската Комисија за еднакви можности на жените и мажите и Клубот на пратенички треба да ги продолжат и дополнително да ги зајакнат заложбите, вклучително и иницијативите за борба против негативната перцепција за родовите иницијативи.

Со оглед на тоа што преговорите за пристапување во ЕУ започнаа во јули 2022 година, тоа ја дава и основата за вклучување на Стратегија на ЕУ за родова еднаквост за 2020-2025 и родовото законодавство на ЕУ во релевантното национално законодавство.

Политичките партии и интегрирањето на родовата перспектива

Наспроти усвоениот нумерички пристап кон постигнување суштинска еднаквост, еднаквоста на можностите меѓу жените и мажите може дополнително да се зајакне во насока на прераспределба, признавање, учество и трансформација. Тоа се однесува на спроведување на следниве мерки:

- Отстранување на неповолностите (редистрибутивната димензија): Воведување на самонаметнати квоти, како што е „зипер системот“ (наизменични места за мажи и жени) на кандидатските листи за парламентарни и локални избори
- Справување со стигмата, предрасудите, стереотипите и насилството (димензијата на препознавање): во пракса, сите случаи на насилство треба да бидат процесирани и санкционирани од страна на странката, без оглед на евентуалните понатамошни судски постапки.
- Овозможување на учество и давање глас на лицата во неповолна положба (партиципативна димензија): треба да се зајакне женската организација во партијата за да добие зголемена важност во донесувањето одлуки.
- Приспособување на разликите преку структурни промени (трансформативна димензија): Тоа може да доведе до иницијативи како што се поставување внатрешни родови квоти за сите позиции во рамките на партиската структура.

Препораки пред локалните избори во 2025

Политичките партии треба да изработат стратегии за информирање во насока на зголемување на нивото на прифаќање и регрутирање жени кандидатки во руралните и оддалечените/изолираните области.

Жените од помалите политички партии и од етничките заедници треба да се залагаат за наменски буџет во рамките на буџетот на политичката партија за 2025 година, а женската организација на партијата самостојно да располага со тој буџет.

Политичките партии треба да започнат развојни заложби насочени кон градење на капацитетите на жените членки на партијата, а особено на кандидатките за претстојните локални избори. Тие напори може да се направат преку програми за менторство.

За жените политичарки од етничките заедници, силната и непрекината поддршка од семејството претставува основа за нивниот политички ангажман. Оттука, градењето на отпорност на семејството во однос на злоупотреби и клевети кои понекогаш се должат на зголемената изложеност во јавност, може да помогне во справувањето со тешките моменти и во давањето непрекината поддршка.

Оваа анализа е направена во рамките на Програмата за поддршка на изборите на Владата на Швајцарија, имплементирана од Меѓународната фондација за изборни системи (ИФЕС). Ставовите, мислењата и содржините изразени во овој документ не мора да ги одразуваат ставовите на донаторот, проектот или имплементаторот.